

Õppeaine:	Kirjandus
Klass:	10. klass
Tunde nädalas ja õppeaastas:	3 tundi nädalas, kokku 105 tundi - 3 kursust
Rakendumine:	1. september 2016
Koostamise alus:	Gümnaasiumi riiklik õppekava, lisa 1; Koeru KK õppekava

ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID

Gümnaasiumi kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) loeb ja väärtustab nii eesti kui ka maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteoseid, suhestab loetut teose ajastu ning tänapäevaga;
- 2) väärtustab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust ning kirjanikku kui loojat;
- 3) väärtustab kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat ning kujutus- ja mõttemaailma arendajat;
- 4) loeb nii proosat, luulet kui ka draamat, tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre ning eristab kirjandusteksti poeetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- 5) mõistab sõnakunsti väljendusvahendite mitmekesisust ning nende erinevusi ja sarnasusi võrreldes teiste kunstiliikidega (teater, film, kunst, muusika, tants); 6) tajub kirjandusteksti mitmeti tõlgendatavust, erinevate kultuurikontekstide tausta teose mõistmisel, näeb kirjanduses inimese ja maailma mõistmise mudelit;
- 7) kujundab endast teadlikku lugejat, kes kirjanduse toel arendab oma eetilisi ja esteetilisi väärtushinnanguid ning maailmavaadet;
- 8) analüüsib kriitiliselt erinevaid kirjandusteoseid ja infoallikaid, arendab nii suulist kui ka kirjalikku väljendus- ja arutlusoskust ning loovust.

ÜLDPÄDEVUSED

Kultuuri- ja väärtuspädevus – rõhutatakse vaimseid väärtusi: suhtumist kirjandusse kui kunstiloomingusse ning kirjanikusse kui loojasse; kujundatakse õpilase kõlbelisi väärtusi, sotsiaalseid hoiakuid ning tõekspidamisi, suhtumist oma ja teiste rahvaste kirjandusse ning kultuuripärandisse laiemalt.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus – kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust avaldama, kaaslaste ideid tunnustama ja teisi arvestama ning ühiseid seisukohti otsima. Eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse oskust eetiliselt ja olusid arvestades suhelda nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahenditult kui ka internetikeskkonnas. Kujundada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid; austada erinevate keskkondade, sh suhtluskeskkondade reegleid ja ühiskondlikku

mitmekesisust, inimõigusi, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel; suutlikkus mõista globaalprobleeme, võtta kaasvastutus nende lahendamise eest; väärtustada ja järgida jätkusuutliku arengu põhimõtteid;

Enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata adekvaatselt oma nõrku ja tugevaid külgi, arvestada oma võimeid ja võimalusi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda inimsuhetes sõltumatult. Tekstide üle arutledes toetatakse õpilase minapildi kujunemist, õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilase isikupära ja andelaad ning avardatakse maailmapilti.

Õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, vajaminevat teavet; leida sobivad teabeallikad ja juhendajad ning kasutada õppimisel nende abi; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada erinevaid õpistrateegiaid ja õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, eri allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist. **Suhtluspädevus** – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi; kujundatakse arutlemise, väitlemise aluseid.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale ja loodusteadustele omast keelt, sümboleid, meetodeid ja mudeleid; mõista kirjandusteoste kaudu loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust ning mõju igapäevaelule, loodusele ja ühiskonnale; mõista tekstidele toetudes teaduse ja tehnoloogiaga seotud piiranguid ja riske;

Ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärged, koostada lühi- ja pikaajalisi plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske; mõelda kriitiliselt ja loovalt, arendada ja hinnata oma ja teiste ideid;

Digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuv ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

LÄBIVAD TEEMAD

„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” – kujundada õpilase valmidust ja oskusi teha oma elukäiku puudutavaid valikuid ning suurendada teadmisi töömaailmast. Erinevatele ilukirjandustekstidele toetudes on eesmärgiks aidata õpilasel mõista ja väärtustada elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestada oma karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Õpilast suunatakse märkama erinevate ajastute elu- ja töökorralduse muutumist sajandite jooksul, analüüsitakse tegelaste eneseleidmist, elu- ja töökäiku, valikute õigustatust ja võimalusi.

„Teabekeskond” eri allikatest (sh internetist) teabe hankimist, selle kriitilist hindamist ning kasutamist nii õppeteemakohaste teadmiste laiendamiseks kui ka tekstiloomes. Õpilane teeb meediatarbijana iseseisvaid valikuid ning põhjendab neid, lähtudes oma erinevatest huvidest ja vajadustest. Õpilane on kursis avalikus ruumis tegutsemise reeglitega ning taunib nende rikkumist. Ta mõistab meediamajanduse rolli ühiskonnas, tutvub globaliseerumise mõjudega meedia sisule ja inimeste meediakasutusharjumustele. Läbiva teema ja aineõppe koosmõjul suudab õpilane oma sõnumi vormistada ja seda otstarbekalt edastada.

„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus” - tegevuste ning projektide kaudu süvendatakse õpilaste teadlikkust ühiskonna poliitilisest ja majanduslikust toimimisest, et õpilased saaksid oma kogemuse kaudu tunnetada aktiivseks ja informeeritud kodanikuks olemise eeliseid. Eri ajastute, maailma ja sõdade kajastamine kirjanduses ning sellega kaasnevate probleemide analüüs aitab mõista, mis on inimesele hea, kuidas kirjanik oma aega ning ajastu probleeme teoses tõlgendab. Ajastukeskne lähenemine võimaldab vaadelda inimese orjastamist ja ahistamist, inimese kujunemist kitsastes tingimustes, samas ka inimese püüdu otsustada ise oma tegude üle, inimõiguste kujunemist ja vabadust kui humaanset ideaali.

„Keskond ja jätkusuutlik areng” käsitus taotleb õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, keskkonnateadlikuks, vastutustundlikuks ning tervist ja turvalisust väärtustavaks inimeseks.

Reisikirjade ning looduslühirika lugemisel ja sisu analüüsimisel suunata õpilast märkama kujutatud keskkonna probleeme. Tähelepanu saab juhtida inimese ja looduse suhtele ning sellele, kuidas inimene muudab end ümbritsevat keskkonda ja loodust ning kuidas loodus omakorda tungib peale inimese loodule.

„Kultuuriline identiteet” – kirjandusteoste analüüsimine ja tõlgendamine võimaldab mõista kirjanduse kultuurilist mitmekesisust. Õppeprotsess toetab õpilase kultuuriteadlikkuse ja -mõistmise kujunemist. Antiigist alates saab keskenduda kirjandusele kui ajastu kultuuri esindajale, inimkonna ajaloo ja tema kultuuri peegeldajale. Teoste analüüsimisel hinnatakse tervikuna käsitletava teose juures selle rahvus- või maailmakultuurilist väärtust.

„Tervis ja ohutus” – tegelast analüüsid vaadeldakse tegelase eluviise, kuidas kujundatakse tegelase elu ja valikud sotsiaalsest ja psühholoogilisest aspektist, kui tervislikult elab tegelane, jälgitakse tegelase nii füüsilise kui ka vaimse tervise tasakaalu. Analüüsitakse, kuidas arusaam ja teadlikkus tervislikest eluviisidest on aja jooksul muutunud, kuidas ajastule iseloomulikud haigused (katk, tiisikus) mõjutasid inimeste elu.

„Teabekeskond” – Lugejakeskne lähenemine kirjandusteosele võimaldab arendada õpilast teadlikuks lugejaks, kes oskab tekstist infot leida, leitud tõlgendada ning teab, et mõistmisvõimalusi on palju. Seejuures on oluline lugejaoskuste kujundamine, mida toetab kõigi teoste lugemine. Õpilasi

suunatakse otsima lisamaterjali eri ajastute kohta, antakse neile eriilmelisi ülesandeid, et nad õpiksid orienteeruma eri teabeallikates ja harjuksid kasutama entsüklopeediaid ja teaberaamatuid oma maailmapildi rikastamiseks

„Väärtused ja kõlblus” –õpilast suunatakse arutlema kõikide eetiliste ja esteetiliste probleemide üle kirjandusteostes, hindama humaanseid väärtusi, kõrvutama enda ja kirjandusteose väärtuste maailma. Väärtuste kujunemist mõjustavad kõik käsitletavad proosa-, draama- ja luuletekstid.

„Tehnoloogia ja innovatsioon” – õpilasel võimalik kujundada nägemus, kuidas on tehnoloogia areng ja innovatsioon kujundanud inimest ja inimeseks olemist, mil moel on tehnika inimest muutnud.

I ja II KURSUS „KIRJANDUSTEOSE ANALÜÜS JA TÕLGENDAMINE“

1. Õppe- ja kasvatusesmärgid

Gümnaasiumi kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 9) loeb ja väärtustab nii eesti kui ka maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteosed, suhestab loetut teose ajastu ning tänapäevaga;
- 10) väärtustab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust ning kirjanikku kui loojat;
- 11) väärtustab kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat ning kujutus- ja mõttemaailma arendajat;
- 12) loeb nii proosat, luulet kui ka draamat, tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre ning eristab kirjandusteksti poeetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- 13) mõistab sõnakunsti väljendusvahendite mitmekesisust ning nende erinevusi ja sarnasusi võrreldes teiste kunstiliikidega (teater, film, kunst, muusika, tants);
- 14) tajub kirjandusteksti mitmeti tõlgendatavust, erinevate kultuurikontekstide tausta teose mõistmisel, näeb kirjanduses inimese ja maailma mõistmise mudelit;
- 15) kujundab endast teadlikku lugejat, kes kirjanduse toel arendab oma eetilisi ja esteetilisi väärtushinnanguid ning maailmavaadet;
- 16) analüüsib kriitiliselt erinevaid kirjandusteoseid ja infoallikaid, arendab nii suulist kui ka kirjalikku väljendus- ja arutlusoskust ning loovust.

Esimese kursuse „Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine“ eesmärk on selgitada õpilastele kirjanduse kui sõnakunsti olemust, näidates, kuidas kasutatakse rikkalikke keelevahendeid tähenduslikening esteetiliselt nauditavate tekstide loomiseks. Tegeledes erinevate lugemismudelite ja tõlgendusviisidega, keskendub kursus ilukirjanduse poeetika tundmaõppimisele, kujundlikkuse mõistmisele selle mõttelis-tundelises ühtsuses. Avastada ja kirjeldada kunstilise teksti poeetikat, näidata kirjutamise eri võimalusi, analüüsida ning tõlgendada konkreetseid proosa- ja luuletekste, näidata eepika ja lüürika väljendusvahendeid – selles seisneb kursuse tuum ning ka kogu kirjanduse mõistmise alus. Kursuse käigus omandab õpilane tekstianalüüsi võttestiku, mida laiendavalt ja süvendavalt kasutatakse ka järgmiste kursuste käigus.

Kirjandusteose analüüsikese võib asuda kas autoris, lugejas või teoses. Autorikeskne lähenemine seob teose tähenduse autori tahtega, näeb kirjandusteoses autori maailmavaate ja elukogemuse kajastust. Lugejakeskne lähenemine eeldab, et kirjandusteos valmib lugeja kaasabil. Teosekeskne lähenemine huvitub kirjandusteosest kui iseseisvat elu elavast tähenduslikust tervikust, mis omakorda koosneb paljudest tasanditest ja elementidest. Kursus tegeleb nende kolme lähenemisviisi avarate võimalustega nii eesti kui ka maailmakirjanduse autorite ja teoste näitel ning õpilase kui lugeja positsioonilt.

Loetud proosa- ja luuletekstide analüüsimine ning tõlgendamine toetub poeetika mõistevaramule, mille teoreetiline tundmine pole eesmärk omaette. Kirjandusõpetus lähtub loetud terviktekstidest või tekstikatkenditest, mida analüüsitakse poeetikakeskselt ning tõlgendatakse diskussiooni käigus. Esmatähtis on tegeleda tekstisise tasandite (fiktsionaalne maailm, narratiiv, kujundisüsteem jm) analüüsiga, millelt liigutakse tekstivälise tasandite (kultuurilooline taust, autori tähtsus, teose vastuvõtt jm) vaatluseni. Poeetikakeskseks kirjanduskäsitluseks on soovitatav valida proosatekste nii eesti kui ka maailmakirjandusest ja luuletekste peamiselt eesti autoritelt.

Kirjandus, olles kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse tulemus, kannab erilisi väärtusi: ühiskondlikke, ajaloolisi, rahvus- ja maailmakultuurilisi, mõistelisi ning tundelisi. Seepärast käsitletakse selles kursuses kirjanduse rolli ja väärtust, mille tundmine aitab omakorda kaasa ühiskonna ja kultuuri sügavamale vastuvõtule ning inimelu mõistmisele.

2. Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) on tuttav vähemalt kolme kirjaniku loomingulooga, mõistab nende loomingu tähtsust kultuuri- ja kirjandusloos ning iseloomustab autorite stiili;
- 2) analüüsib ja tõlgendab loetud proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;
- 3) analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning põhimotiivid, iseloomustab vaatepunkti, kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi ja salmilisust, kirjeldab meeoleolu ning sõnastab mõtte;
- 4) hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid väärtusi, märkab teostes peituvaid eetilisi ja esteetilisi väärtusi, suhestab oma ja kirjandusteose väärtuste maailma, põhjendab oma kirjanduslikke eelistusi ja lugemiskogemusi;
- 5) on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm pikemat proosateost, lisaks novelle ja ühe eesti autori luuletuskogu.

3. Õppesisu

Kirjanduse olemus ja roll

Ilukirjandus kui sõnakunst. Fiktsionaalsus ja faktuaalsus. Kirjandusteose ühiskondlik, ajalooline, moraalne, rahvus- ja maailmakultuuriline, keeleline, tundeline väärtus. Kirjandus kui inimese siseilma

ja välismaailma (looduse ja ühiskonna) kujutaja. Kirjandus kui maailma avaja, väljendaja ning uute seoste looja. Kirjandus kui eetiliste ja esteetiliste tõekspidamiste kujundaja.

Autorikeskne lähenemine kirjandusele

Autori ja teose seosed, elu- ja loominguloolisus, positivism kirjandusuurimises. Autori maailmavaade, selle kujunemine konkreetseis ühiskondlikes oludes ja avaldumine tema teostes. Autori kuulumine koolkonda või rühmitusse, koht ajastus, traditsioonis, rahvuskirjanduses. Kirjandus kui kirjaniku elu ja keskkonna peegeldus. Omaelulooline kirjutamine.

Lugejakeskne lähenemine kirjandusele

Kirjandusteose ja lugeja suhe. Lugejaoskused. Tegelik lugeja: tema isiklik elukogemus, põlvkondlik või sotsiaal-kultuuriline kuuluvus. Ideaalne ehk mudellugeja. Individuaalne ja rühmalugemine.

Lugemismudelid: mõistmisvõimaluste paljus, eri lahenduste dialoog. Tekstisisesed lüngad ja lugeja kujutlusvõime. Lugeja ootused. Lugemismuljed. Lugemisnauding. Lemmikraamat. Lugeja mõjutamine: stereotüübid, argumentatsioon, arhetüübid, koomika.

Tekstikeskne lähenemine kirjandusele. Proosateksti analüüs ja tõlgendamine

Sõnakunstiteose sisu ja vormivõtted. Narratiiv, jutustamine ja kirjandusteose vaatepunkt. Tekstuaalne autor, jutustaja, tegelane, nende omavahelised suhted. Mina- ja tema-jutustus, sisemonoloog, teadvuse vool. Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne aspekt. Karakter ja tüüp. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega ning teda ümbritseva maailmaga. Lugu ja tekst. Süžee ja faabula. Teema, detail, motiiv, sümbol. Moto. Teose miljö, aja- ning ruumikujutus.

Teos kui struktuurne tervik. Kirjandusteose kompositsioon. Teose algus ja lõpp. Sissejuhatus, teema arendus, haripunkt, pööre ja lahendus. Konflikt ja intriig. Puänt. Teose probleemistik (küsimused) ja ideestik (vastused). Põhiidee. Teose stiil. Alltekst kui varjatud tähenduskiht. Allusioon. Paroodia ja travestia. Intertekstuaalne ehk tekstide seostav käsitlusviis: teose avamine teiste tekstide vormilisel või sisulisel taustal.

August Gailit, Mehis Heinsaar, Ernest Hemingway, Hermann Hesse, Erich Maria Remarque, Jerome David Salinger, Juhan Smuul, Anton Hansen Tammsaare, Mats Traat, Anton Tšehhov, Friedebert Tuglas, Mati Unt, Peet Vallak, Oscar Wilde, Virginia Woolf, Tõnu Õnnepalu jt.

Tekstikeskne lähenemine kirjandusele. Luuleteksti analüüs ja tõlgendamine

Luule ja lüürika olemus. Lüürika kui sisemine enesevaatlus, tunde või mõtte väljendus, mina avamine. Lüürlise mina vaatepunkt. Lüüriline eneseväljendus ja lüüriline kirjeldus. Luule kui värsskõne. Luuletuse sisu ja vorm (väljendus). Stroof. Refraan. Luuletus kui vormisidusalt väljendatud mõte. Temaatiline ühtsus ja kontrastipõhimõte. Luulekeele kujundlikkus. Luule musikaalsus: rütm (värsimõõdud) ja riim (alg- ja lõppriim). Keeleluule. Stilistilised võtted: kõla-, kõne- ja lausekujundid. Kõlakujundid: hääliku- ja sõnakordused, helijäljendus, kõlasümboolika. Kõnekujundid: epiteet, võrdlus, metafoor, isikustamine, sümbol, allegooria, metonüümia, hüperbool, oksüümoron. Lausekujundid: kordus, mõttekordus, astendus, retooriline küsimus, väljajätt, sõnamäng, siire. Piltluule, anagramm. Koomiline stiil luules: huumor, ironia, grotesk, sarkasm.

Artur Alliksaar, Betti Alver, Ernst Enno, Doris Kareva, Ilmar Laaban, Kalju Lepik, Juhan Liiv, Viivi Luik, Paul-Eerik Rummo, Hando Runnel, Marie Under, Debora Vaarandi, Juhan Viiding, Henrik Visnapuu jt.

Mõisted

Allegooria, alltekst, allusioon, anagramm, autobiograafia, eepika, ellips, epiteet, faabula, grotesk, iroonia, isikustamine, kalambuur, keeleluule, kõlasümboolika, luule, lüürika, lüüriline mina, memuaarid, metafoor, metonüümia, miljöö, motiiv, moto, narratiiv, omaeluloolisus, paroodia, piltluule, proosa, päevik, refrään, reisikiri, retooriline küsimus, riim, rütm, sarkasm, siire, sisemonoloog, stroof, sümbol, süžee, teema, travestia, vaatepunkt, võrdlus, värsimõõt.

Terviklikult käsitletavad teosed

Õpilane loeb vähemalt kolm pikemat proosateost, lisaks novelle eesti ja välisautoritelt ning ühe eesti autori luuletuskogu.

LÕIMING TEISTE AINETEGA

Eesti keel on ühtaegu kooli õppekeel ja keskne õppeaine. Hea keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ning toimetulekuks isiklikus ja avalikus elus. Samas arendavad kõik õppeained keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara mõistmist ja kasutusoskust, teksti mõistmist ja tekstiloomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Seega kujuneb õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus välja mitte üksnes eesti keele, vaid kõigi õppeainete õppetegevuse tulemusel.

Samas toimub keeleoskuse järjekindel ja teadlik arendamine siiski valdavalt keele- ja kirjandustundides, kuid pidev koostöö teiste ainete õpetajatega on kindlasti tulemuslik.

- **Ühiskonnaõpetus ja ajalugu** - ühiskonnas toimuva märkamine ja mõtestamine, ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumine. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs mõjutab maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste ja arengu mõistmist, ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Seostatakse erinevate ajastute kirjandusteoseis käsitletud probleeme tänapäevaelu ja inimestega.
- **Võõrkeeled** - väliskirjanduse autorite ja teostega tutvumine võib äratada huvi võõrkeelte õppimise vastu, õpitavas võõrkeeles kirjutatud teoste lugemine ja arutamine võib teadlikul suunamisel äratada huvi õpitava keele maa, selle kultuuri ja kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu. Inglise/ vene/ saksa keel – tsitaadid, tekstikatkendid originaalis.
- **Loodusained** - loodusalsed tekstid ilukirjanduses aitavad kaasa looduse tundmaõppimisele ja väärtustamisele. Loodusluule lugemine ja esitamine, sellega seotud esteetilis-emotsionaalsed elamused, samuti kirjandusteose looduskirjelduse kui kunstilise kujundi analüüs, selle tähenduse mõistmine teose kontekstis ergastab tähelepanu looduse ilule ja väärtustab loodust kui esteetiliste elamuste allikat.
- **Arvutiõpetus** – tööde korrektne vormistamine, erinevate programmide (Wix, Prezi, MovieMaker, Google Drive) kasutamine õppetöös.

- **Muusikaõpetus** – käsitletavale ajajärgule iseloomuliku muusika kasutamine meelelo loomiseks; inspiratsioon muusikast tekstide loomisel.
- **Kunstiajalugu** – kunsti- ja kirjandusvoolude seosed, vastastikune mõjutamine.

LÕIMING LÄBIVATE TEEMADEGA

1. **„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”**: eri liiki tekstide lugemise, tõlgendamise ja koostamise oskus, korrektne suuline ja kirjalik väljendusoskus, arutlus- ja suhtlusoskus. Valdkonnas arendatakse ka õpilaste suutlikkust oma arvamust kujundada ja väljendada, koostööd teha ning probleeme lahendada. Õppetegevus võimaldab õpilasel märgata oma ainespetsiifilisi kalduvusi ning arendada loomevõimeid.
2. **„Teabekeskkond”**: eri allikatest (sh internetist) teabe hankimist, selle kriitilist hindamist ning kasutamist nii õppeteemakohaste teadmiste laiendamiseks kui ka tekstiloomes. IKT vahendite õppeprotsessis optimaalses ulatuses
3. **„Väärtused ja kõlblus”** ning **„Kultuuriline identiteet”** on ainevaldkonna õppeainetele eriomased teemad, mida käsitletakse läbivalt ilukirjandust ning kultuuriteemalisi teabetekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades. (uurimistöö koostamine)

ÕPPEMETOODIKA

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid: loengut, frontaalset õpet, rühmatööd, projektõpet.

FÜÜSILINE ÕPIKESKKOND

1. Kool korraldab õppe klassis, kus saab mööblit sobivalt ümber paigutada liikumistegevusteks (nt dramatiseeringud, õppemängud), rühmatööks ning ümarlauavestlusteks.
2. Kool võimaldab klassiruumis kasutada õigekeelsussõnaraamatuid ja võõrsõnade leksikoni.

Kool võimaldab klassis õppetöö läbiviimiseks kasutada arvutit ja dataprojektorit

3. Kool võimaldab tunde läbi viia arvutiklassis, kus kasutatakse tänapäeva info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid, sh netisõnaraamatuid.
4. Tunde peetakse vajaduse korral kooli raamatukogus ning väljaspool kooli.

AINEALASED PROJEKTID

Konfliktisituatsioonide dramatiseerimine foorumteatri põhimõttel.

Rahvaste eeposte illustratiivne dramatiseerimine.

Telesaade "Tähelaev" ühe kirjaniku ja tema tegelaskujudega

KASUTATAV ÕPPEKIRJANDUS JA ÕPPEVAHENDID

Nahkur, Anne 2005. Kirjandus antiigist renessansini. Tallinn: Koolibri.

Nahkur, Anne. Kirjandus antiigist renessansini. Gümnaasiumi kirjandusõpiku kuulamisülesanded. CD 1-2

Ehala, Martin, Mare Kitsnik 2011. Praktiline eesti keel II vihik. Tallinn: Künnimees.

Mängufilm „Kärbeste jumal”/ „Lord of the Flies” (1990)

Youtube <https://www.youtube.com/>

III KURSUS „KIRJANDUS ANTIIGIST 19. SAJANDINI“**1. Õppe-eesmärgid**

„Kirjandus antiigist 19. sajandini“ eesmärgid on:

1. 1. kujundada terviklik kirjandus- ja kultuurilooline teadmiste süsteem ning ajatelg edasisteks kirjandusõpinguteks
1. 2. saada põgus ülevaade maailmakirjanduse kujunemisetappidest, ajastute- ja vooludevahelistest seostest, nimetades perioodide ajapiirid ja tunnused, tähtsamad žanrid, autorid ja teosed (antiikaeg, keskaeg, renessanss, barokk, klassitsism, romantism);
1. 3. lugeda igale ajastule iseloomulikke kirjandusteoseid ja avaldada arvamust nende kohta ning võrrelda tänapäeva ilukirjandusega;
1. 4. tundma õppida põhimõisteid: antiikkirjandus, arhetüüp, draama, dramaatika, eepika, eepos, klassitsism, kultuur, lüürika, müüt, utopism, novell, renessanss, romaan, saaga, sonett, sümbolism, utopia, valgustus, romantism;
1. 5. on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tundes teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos;
1. 6. õppida kirjutama loovtööd, koostama ettekannet ühe maailma eepose kohta;

2. Õppesisu

2. 1. Kirjandus kui inimkonna ja tema kultuuri peegelpilt. Kirjanduse roll ja tähtsus ühiskonnas eri ajastutel ja kultuurides.

2. 2. Maailma loomise müüdid ja muistendid; eri rahvaste loomismüüte minevikutõlgendused ja kujutlused tulevikust.

Looduse kujutamine kirjanduses. Fantaasia- ja muinasjutumaailmad. Imed, maagia ja üleloomulikkus, meenutab, mis on müüdi ja muistendi erinevus, tuletab meelde varem kuulnud/loetud müüte ja muistendeid, nende tegelasi; loeb/ kuulab eri rahvaste müüte; analüüsib loetut, leides sarnasusi ja erinevusi nii tegelastes kui kujutletavas, uurides fantaasia ja tegelikkuse vahet, nende kujutamist, müütide sõnumit; teeb lühikese loovtöö müütilise maailmapildi kohta.

2. 3. Vana-Kreeka müüdid ja maailma eeposed. Eri asjastute elutunnetus ja selle väljendused. Igavesed väärtused ja idealistlikud unistused. Arhetüüpsed süžeed ja tegelased. arutleb müütides kajastuva üle; tutvub arhetüübi mõistega ja leiab (tekstinäidetest) arhetüüpseid tegelasi; teeb õppematerjali põhjal kokkuvõtte eri ajastuste arhetüüpidest ja arhetüüpsetest süžeedest. Esitleb ühte eepost.

2. 4. Antiikkirjandus Homeros.

Sophokles „Kuningas Oidipus“ Arhetüüpsed teemad ja motiivid. Tegelaste eetilised sihid, sotsiaalsed ja psühholoogilised probleemid. Tutvub Sophoklese rolliga kirjandusloos; Loeb läbi teose „Kuningas Oidipus“

2. 5. Kirjanduse põhiloomingute ja žanride teke. Kirjanduslikud ajastused, voolud ja tunnused, tähtsamad žanrid, autorid ja teosed.

2. 6. Piibel kui kirjanduse alustekst. Kristluse roll ühiskonnas, religioossed tõed ja konfliktid. Arhetüüpsed teemad ja motiivid. Arhetüüpsed süžeed ja keskaja kirjandus. Saaga, kangelaseepos, rüütliromaan; keskaegne luule ja draama jm. teeb kokkuvõtte ajastu kirjanduse põhisuundadest ja teemadest ja tegelastest

2. 7. Renessansikirjandus Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio, Thomas More, William Shakespeare, Miguel de Cervantes jt. Igavesed väärtused ja idealistlikud unistused. Inimlikud voorused ja pahed, väärtused ja puudused. Võitlus inimese kui isiksuse vabastamise eest, usk elu tähenduslikkusesse. Shakespeare'i looming; Loeb läbi „Hamleti“. Karakterite individuaalsus ja inimsuhete keerukus. Tegelaste eetilised sihid, sotsiaalsed ja psühholoogilised probleemid. Mõistuse ja tunnete tasakaal ja konflikt inimeses.

2. 8. Barokk-kirjandus (Pedro Calderón)

2. 9. Klassitsismikirjandus (Molière) Igavesed väärtused ja idealistlikud unistused. Inimlikud voorused ja pahed, väärtused ja puudused.

2. 10. Valgustuskirjandus Daniel Defoe või Jonathan Swift; Voltaire, Johann Wolfgang Goethe jt. Kirjanduse filosoofiline sügavus. Inimeste mõtete ja tegude ühiskondlik tingitus. Loomuliku ja haritud inimese ideaal. Minevikutõlgendused ja kujutlused tulevikust.

2.11. Eesti kirjanduse lätetel. Kroonikad, vaimulik kirjandus, ilmalik kirjandus, juhuluule 2. 12.

Romantism. Aleksandr Puškin või George Byron; Victor Hugo või Walter Scott või Prosper Mérimée jt. Loeb läbi A. Puškini „Jevgeni Onegini“. Humanistlikud ideaalid: vabadus ja armastus. Elu tõepärane ja idealiseeritud kujutamine. Inimese orjastamine ja ahistamine, sotsiaalsed normid ja tabud, võimu omavoli. A. Puškin „Jevgeni Onegin“. Karakterite individuaalsus ja inimsuhete keerukus. Tegelaste eetilised sihid, sotsiaalsed ja psühholoogilised probleemid. Mõistuse ja tunnete tasakaal ja konflikt inimeses.

2. 13. Rahvusliku ilukirjanduse algus Kristjan Jaak Peterson.

2. 14. Rahvusliku ärkamis-aja kirjandus. Friedrich Robert Faehlmann, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Lydia Koidula jt. Inimeste mõtete ja tegude ühiskondlik tingitus. Võitlus inimese kui isiksuse vabastamise eest, usk elu tähenduslikkusesse.

2. 15. Realism ja naturalism (ülevaade)

Honoré de Balzac või Gustave Flaubert või Stendhal või Fjodor Dostojevski või Lev Tolstoi või Émile Zola jt. Ühiskondlike olude kriitika. Inimlikud voorused ja pahed, väärtused ja puudused. Inimese orjastamine ja ahistamine, sotsiaalsed normid ja tabud, võimu omavoli.

3. Õpitulemused

1. Õpilane iseloomustab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust ja kirjandusvoole, nimetades nende ajapiirid ja tunnused, tähtsamad žanrid, teosed ning autorid.
2. Määrab eesti kirjanduse tekkeaja ning võrdleb selle kujunemist muu Euroopa kirjanduse arenguperioodidega.
3. Mõistab ning hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi.
4. On tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tundes teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.
5. Teab mõisteid: antiikkirjandus, arhetüüp, draama, draamatika, eepika, eepos, klassitsism, kultuur, lüürika, müüt, naturalism, novell, realism, renessanss, romaan, romantism, saaga, sonett, sümbolism, utoopia, valgustus.

3. Õppekirjandus

- Nahkur, A. 2005. Kirjandus antiigist renessansini. Gümnaasiumiõpik. Tallinn: Koolibri (õpik). CD “Antiigist renessansini” (kuulamisülesanded)
- Nahkur, A. 2006. Kirjandus barokist romantismini. Tallinn: Koolibri
- Kirjandusõpetus gümnaasiumis. I. 2006. Koost. H. Soosaar. Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi toimetised 5. Tallinn: Avita (1 eksemplar)
- Kirjandusõpetus gümnaasiumis II. 2007. Koost. S. Jõgise. Tallinn: Avita (1 eksemplar)
- Vana- Kreeka müüdid ja terviklikult käsitletavat ilukirjandusteosed.

4. Lõiming

Kirjanduse lõiming toimub ajalooga. Kirjandusteoste analüüsi toetavad ajalootundides õpitud faktid, ajastute üldiseloomustused ja tähtsamad sündmused. Eesti keel ja kirjandus lõimuvad, sest kirjandusteoste analüüs aitab kujundada nii suulise kui kirjaliku eneseväljanduse oskusi.

5. Läbivad teemad

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Kursus võimaldab õpilast suunata märkama erinevate ajastute elu- ja töökorraldust. Oluline on võrdlusmoment, näiteks millised olid unistuste ametid enne ja nüüd (rüütlid, kangelased, religioon kui karjäär, töölised, ametnike teke). Realistliku kirjanduse käsitlemisel kujuneb arusaamine mõistest karjäär. Toetavad teosed: antiikmüüdid, kangelaseeposed, W. Shakespeare'i “Hamlet”

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Looduse kujundamise tähtsust võimaldab analüüsida valgustusaja ja romantismi kirjandus: inimese suhe loodusesse kui stiihiasse eri ajastutel ning inimese väiksus ja roll võimsa looduse kõrval annab kätte võtmed kirjandusteoste analüüsiks. Toetavad teosed: D. Defoe „Robinson Crusoe“, P. Merimee „Carmen“, romantistlik luule.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Ajastukeskne lähenemine võimaldab vaadelda inimese orjastamist ja ahistamist, inimese kujunemist kitsastes tingimustes, samas ka inimese püüdu otsustada ise oma tegude üle, inimõiguste kujunemist ja vabadust kui humaanset ideaali. Kirjandusliku utoopia põhjused. Toetavad teosed: J. Swifti „Gulliveri reisid“, W. Scotti „Ivanhohe“, Sophoklese “Kuningas Oidipus”, W. Shakespeare'i “Hamlet” jne

6. 4. Kultuuriline identiteet. Kursus toetab õpilase kultuuriteadlikkuse ja -mõistmise kujunemist. Antiigist alates saab keskenduda kirjandusele kui ajastu kultuuri esindajale, inimkonna ajaloo ja tema kultuuri peegeldajale. Kultuuri eripära aitavad mõtestada kõik kirjandusteosed.

Teabekeskond. Õpilasi tuleb suunata otsima lisamaterjali eri ajastute kohta, anda neile eriilmelisi ülesandeid, et nad õpiksid orienteeruma eri teabeallikates ja harjuksid kasutama entsüklopeediaid ja teaberaamatuid oma maailmapildi rikastamiseks. Kirjanduse lugemine võimaldab kõrvutada tänapäeva inimese ja eri ajastute inimeste maailmapilti. Seda eripära aitavad mõtestada kõik teosed.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Kursuse jooksul on õpilasel võimalik kujundada nägemus, kuidas on tehnoloogia areng ja innovatsioon kujundanud inimest ja inimeseks olemist, mil moel on tehnika inimest muutnud.

Väärtused ja kõlblus. Iga ajastu on kandnud endas ise väärtusi. Moraal ja moraalinormid on ajas muutunud. Kursuse jooksul õpilane tajub, kuidas väärtused on ajas muutunud, et see, mis oli moraalne antiikajal, ei olnud enam või veel moraalne 19. sajandil. Mõistmist kujundavad kõik teosed.

7. Pädevused

Kultuuri- ja väärtuspädevuse kujundamine. Õpilane kirjeldab mütoloogilisi elemente; selgitab müüdi kui arhetüüpse žanri olemust ning mõtestab pärimust õpitust ja iseenda kogemusest lähtuvalt; nimetab arhetüüpeid müüdimotiive ja leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest; õpib tundma maailma eeposeid;

väärtustab Järvamaa legende

Sotsiaalse – ja kodanikupädevuse kujundamine. Õpilane suudab ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha erinevates situatsioonides koostööd teiste inimestega; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.

Enesemääratluspädevuse kujundamine. Hindamise raames kasutatakse õpilaste enesehindamist, mille käigus õpilased õpivad määratlema enda tugevaid ja nõrku külgi ning kavandama parendustegevusi.

Õpipädevuse kujundamine. Kursuse jooksul toimub funktsionaalse lugemisoskuse arendamine. Tervikteoste lugemine ja nende mõistmine; tegelaste elu ja tegevuse mõistmine kirjaniku kujutatud ajas; ajastute võrdlus; arendada kokkuvõtivate tööde esitamisel alustekstide kasutamise oskuse kujundamist; eepose kohta powerpoint esitluse koostamine ja ettekanne.

Suhtluspädevuse kujundamine. Pööratakse tähelepanu esinemisoskuse kujundamisele ja grupitöö arendamisele erinevate loovülesannete täitmise kaudu.

Digipädevus. Õpilane oskab kasutada uuenevat digitehnoloogiat nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes, leida asjakohast infot, hinnata selle usaldusväärsust, koostada powerpoint esitlust; kasutada ettekande esitamisel digivahendeid. Oskab kaitsta oma privaatsust; otsida ja kasutada ilukirjandusteostega seonduvat materjali plagiaati vältides.

HINDAMINE

Gümnaasiumiastmes hinnatakse õpilase

- 1) suulist ja kirjalikku suhtlust;
- 2) tekstide vastuvõttu;
- 3) tekstiloomet;
- 4) tekstide õigekeelsust.

Hindamise aluseks on Koeru Keskkooli õppekavas sätestatud hindamisjuhend.

Hindamise vormidena kasutatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist.

Kujundava hindamise käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed.

Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Tagasiside kirjeldab õigel ajal ja võimalikult täpselt õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut.

Õppetunni vältel saab õpilane õpetajalt, kaaslastelt või enesehinnangu abil enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme õppe- ja kasvatuseesmärkide ja läbivate teemade), ent ka käitumise, hoiakute ning väärtushinnangute kohta.